

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

ח' חשון
תשפ"ה

גליון מספר 324

לך לך

דרך חיים

כלומר גם מצוות דרבנן, שנראות פחות חשובות כעקב, קיים אברהם אבינו. גם באמירה זו עלינו להתבונן מה לימדונו בה חז"ל.

אברהם אבינו היה מאד בודד בהכרת הבורא כנגד עולם שלם. הכרתו את הבורא הייתה הכרה מוחשית במסובב הסיבות. אחד הביטויים החזקים לאמונת האדם היא היכולת לקשור את הטבע אל האלוקות. מלחמה היא כוח גשמי, ואפילו האפשרות להתרפא ממחלה נראית כתהליך גשמי. אברהם אבינו הכיר איך הכל נעשה מכוחו יתברך. זה היה חידושו של אברהם אבינו, שבעולם שטוף עבודה זרה הודיע אברהם כי יש בורא לעולם והכל נעשה מכוחו.

הטעות העמוקה של עובדי עבודה זרה לא הייתה אי הכרתם בבורא אלא אי הבנתם ברצון ושליטת ה' בבריאה: "בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה וזו היתה טעותם אמרו הואיל והאלהים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמיים המשמשים לפניו ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך... לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה. הוא שירמיהו אומר "מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך. ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים עץ הוא". כלומר הכל יודעים שאתה הוא לבדך אבל טעותם

המשך בעמוד הבא

"ויאמר מלך סדם אל אברם תן לי הנפש והרכש קח לך" (בראשית יד כא), כדרך המלחמה שהמנצח לוקח שלל. "ויאמר אברם אל מלך סדם הרימתי ידי אל ה' אל עליון קנה שמים וארץ. אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם" (שם כב-כג). השבועה של אברהם בשם ה' אינה מובנת כאשר הנימוק הוא שלא יאמר מלך סדם "אנכי העשרתי את אברם". אם החשיבות היא מה יאמר מלך סדם היה די לו להימנע מלקיחת הרכוש, ולא להישבע בשם ה' אל עליון קונה שמים וארץ.

הגמרא (חולין פח:-פט.) אומרת: "אמר רבא בשכר שאמר אברהם אבינו "אם מחוט ועד שרוך נעל" זכו בניו לשתי מצות - לחוט של תכלת ורצועה של תפילין". חוט - פתיל תכלת ושרוך נעל - רצועה של תפילין. אומר המדרש (בראשית רבה וילקוט שמעוני) שבזכות "נעל" זכו לנעל של חליצה. וכן כתב השלחן (אבן העזר סדר חליצה בקצרה סעיף נז): "מצאתי כתוב בסדר אשכנזי: כשיעמדו יאמר הרב: ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו במצות וחוקים של אברהם אבינו".

עולה מכאן שרמוזות ג' מצוות במעשיו של אברהם אבינו - ציצית (חוט), תפילין (שרוך) וחליצה (נעל). כמובן שהדבר מלמד שיש קשר רעיוני בין מצוות אלה. הגמרא (יומא כה:) לומדת מהפסוק "עקב אשר שמע אברהם בקולי" (בראשית כו ה) שאפילו עירובי תבשילין קיים אברהם אבינו. לפי הגהת הגאון מוילנא קיים אברהם עירובי תחומין הרמוזים במילה "עקב".

כמים תימים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

תלוי במציאות המעשית והטבעית בלבד. העשירים ובעלי הכח הם בעלי יכולת הנצחון וההובלה בעולם. אבות דר' נתן (פרק לג) מונה את נסיון מלחמת ארבעת המלכים כאחד מעשרת הנסיונות בהם נתנסה אברהם אבינו. ניתן לומר כי הנסיון של אי קבלת הרכוש ממלך סדום הוא חלק מאותו הנסיון. אברהם אבינו בא להודיע כי יסוד ההצלחה בעולם אינו תלוי בעשירות ובבסיס הכלכלי. לכן מסרב אברהם אבינו בשם שמיים לקבלת הרכוש, כדי להודיע כי שלו הכל ומכוחו בלבד אנו פועלים. לצד זאת הנסיון כה כבד, כיוון שרוצה אברהם לפעול בעוצמה בעולם, צריך הוא להישבע לעצמו בשם שמיים כי אל לו ליטול מחוט ועד שרוך נעל. זו ייחודיותו של אברהם אבינו - להודיע בעולם כי הקב"ה אחד ושמו, ה' מלך על כל הארץ. שלא לטעות "כי אנכי העשרתי את אברהם", אלא רק מכח הבטחת ה' עתיד אברהם להתעשר.

הציצית בכלל והתכלת בפרט תלויים בנתינה בבגדו של אדם. כפי שמבאר הגאון מטשיבין (שהיארציט שלו היה השבוע) זו הסיבה שאין בגדי כהונה חייבים בציצית, כיוון שלא נועדו להנאת האדם. פתיל התכלת שניתן על גבי הבגד בא להזכיר לאדם שאף שמאז חטא אדם הראשון זקוק הוא לבגדים, סוף סוף אל לו לשכוח את כסא הכבוד ואת שורש חיי היום-יום שלו. כך גם התפילין המונחת על הזרוע-הקיבורת, מקום כוחו ועוצמתו של האדם, כנגד הלב - רגשותיו של האדם, ועל גבי הראש, המוח - מקום מחשבות האדם. כך משעבד האדם

המשך בעמוד הבא

וכסילותם שמדמים שזה ההבל רצונך הוא" (רמב"ם הלכות עבודה זרה א א). "ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו" (שם ב).

יחודו של אברהם אבינו הייתה בדרך השגתו, כפי שממשיך הרמב"ם (שם ג): "כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן. והתחיל לחשוב ביום ובלילה, והיה תמיה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו? כי אי אפשר שיסבב את עצמו ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר, אלא מושקע באור כשדים בין עובדי כוכבים הטפשים. ואביו ואמו וכל העם עובדי כוכבים והוא עובד עמהם ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה. וידע שיש שם אלוה אחד והוא מנהיג הגלגל, והוא ברא הכל, ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו, וידע שכל העולם טועים, ודבר שגרם להם לטעות זה שעובדים את הכוכבים ואת הצורות עד שאבד האמת מדעתם. ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם, ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים, וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא אלו".

ממילא אברהם אבינו הפוך היה מדרכו של מלך סדום. בעוד מלך סדום סובר כי הנצחון במלחמה

כמים תימים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

אף דיני עירובי תחומין בנוי על יסוד רוחני זה. האדם ששם את עירובו במקום מסויים נותן את דעתו על מקום זה ובכך קובע את מושבו. בהקשר זה יש סיפור נפלא על הרבי מגור ה'בית ישראל' זי"ע, שאמר לחסיד עשיר ובעל עסקים רבים - מעדיף אני שתישאר באמריקה ותחשוב עליי משתבוא אליי ותחשוב בעסקיך. יסוד העירוב מבאר כי האדם נמצא איפה שנפשו ומחשבתו נמצאים, עיקר המציאות אינה תלויה בגשמיות הגופנית אלא ביסוד הרוחני. זה היסוד שלמדנו הבעל שם טוב כי האדם נמצא במקום שמחשבותיו נתונות. וכן אמר ר' יהודה הלוי ליבי במזרח ואני בסוף המערב.

ניתן לומר כי "מחוט ועד שרוך נעל" - מתפילין של ראש דרך תפילין של יד, עד חליצת הנעל והעקב של עירובי התחומין, מבטאים את כל קומת האדם. אברהם אבינו, אב האמונה, לימדנו לשעבד את כל הוויתנו לבורא.

שבת שלום!

את כל כוחות חייו לשליטה האלוקית בעולם. בזה מתקן האדם את העולם בדרכו של אברהם אבינו, להודיע כי כל כוח האדם, מחשבותיו ורגשותיו תלויים בה' יתברך. לכן אדם שמדבר בין תפילין של יד לתפילין של ראש חוזר מעורכי המערכה, כי אינו מכיר את כוחו יתברך כמנהיג מלחמות ישראל.

אף דין חליצה קשור הוא ביסוד זה. ידוע הספק האם הרמב"ם ראה את דברי הזהר. אחת מן הראיות המובאות על ידי היעב"ץ (מטפחות סופרים) והנודע ביהודה הם דברי הרמב"ם בהלכות חליצה, שלאחר החליצה חובטת האשה את הנעל בקרקע. דין זה לא מוזכר בשום מקור קדמון מלבד בדברי הזהר. ביאר היעב"ץ כי דווקא בנושא זה נצרך הרמב"ם לדברי הזהר, משום שתכלית החליצה והחבטה בארץ היא לנתק את נשמת הבעל הקודם מן האשה והשבתה לצור מחצבתה, ובענייני נשמות מי לנו כספר הזהר. גם כאן אנו רואים פעולה גשמית של התרת המנעל וחבטתה בארץ אשר פועלת בתוכה את התוכן הרוחני-שמיימי שטמון בעומק תחתיות ארץ.

**העלון מוקדש לכבוד נישואי בתנו הצדקנית צילה שתחי'
עם הבחור המופלג מאד בתורה ר' דוד שמואל הי"ו לבית פלד.
יעלה זיווגם יפה, לבית נאמן קדוש ושמח בישראל**

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

קבלה הייתה בידי ר' אריה מרבו ר' חיים ברלין, שקיבל מאבותיו הקדושים עד ר' חיים מוולוז'ין, שקיבלה מרבו הגאון מוילנא, שאליו הנביא זכור לטוב הוא המוציא עין הרע מישראל.

כסגולה נגד עין הרע היה מפרסם ר' אריה את סגולת אמירת פסוקי "נגע צרעת". י"ג פסוקים המתחילים ומסתיימים באות נ'. סגולה זו מיוחסת לתנא ר' עקיבא, כך מובא בשו"ת הרשב"א ובספר 'קב הישר' (פרק לב).

את המיוחדות של האות נ' שמסמלת תיקון לעין הרע ביאר ר' שמחה שלמה לוין על פי דברי המדרש שכל האותיות מצטרפות עם חברתן למספר שלם: האות א' עם האות ט' למספר עשרה, וכן ב' עם ח'. כן י' עם מצטרפות למאה וכדומה. רק האותיות ה' ונ' אינן מצטרפות עם האחרות למנין שלם אלא עם עצמן בלבד. לכך פועלת האות נ' נגד עין הרע, מכיוון שעין הרע מהותה להסתכל ולהתערב במעשי השני, ובעל עין טובה אינו מתעסק להביט ולפשפש במעשי זולתו.

על פי ביאור זה מובנת כוונת בלעם באמרו "הן עם לבדד ישכון" (במדבר כג ט). כאשר ראה שאין פתחו של האדם מכוון כנגד פתחו של חברו להציץ עליו ולבקר את מעשיו שיבח ואמר שעם ישראל הוא לבד כאותיות - ה"ן שאין להן זיווג עם אחרות מבלעדי עצמן.

(עפ"י דרך אבות עמ' קלו-קלז)

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

מתפילת ערבית של ערב יום חמישי (ז' חשוון) אנו מתחילים לשאול גשם בתפילת הלחש. בנוסח הבקשה נחלקו המנהגים, כאשר למנהג בני אשכנז במקום לומר "ותן ברכה" אנו אומרים "ותן טל ומטר לברכה". ואילו בני ספרד משנים את נוסח הברכה כולה מ"ברכנו" ל"ברך עלינו".

נכון שכבר בשמחת תורה ביקשנו על הגשם, אולם אמרו רבותינו ז"ל שעלינו להתחשב עם אחרון העולים לרגל שעדיין לא הספיק לחזור לביתו. והרי תפילתו של כהן גדול בקודש הקודשים ביום הכיפורים הייתה: "ואל יכנסו לפניך תפילת עוברי דרכים לעניין הגשם בשעה שהעולם צריך לו". והעיר על כך הר"ן שאף אחר החורבן המשיך המנהג לעלות בימי החג לירושלים. ויש בדבר הערה מופלאה על כח תפילת היחיד מישראל, שאפילו שמתפלל הוא על דבר שאינו הגון כעצירת הגשמים, בכל זאת רואים אנו שהיה צריך הכהן הגדול להיכנס לקודש הקודשים ולבקש שלא תתקבל תפילתו על מנת שיוכל לעכב את כוחה הגדול.

אדם ששכח לשאול גשמים ולא הגיע להזכרת השם שבסוף הברכה - שואל "ותן טל ומטר" וממשיך הלאה את הברכה מהיכן שנמצא. אם כבר אמר "ברוך אתה ה'" ישאל את הגשמים בברכת שומע תפילה קודם "כי אתה שומע וכו'". כן אם סיים ברכת "שומע תפילה" יכול לשאול כל עוד לא התחיל בברכת "רצה". התחיל ברכת "רצה" חוזר שוב לברכת השנים לשאול את הגשם וממשיך את תפילתו. סיים את תפילת העמידה ולא שאל על הגשמים - חוזר להתפלל שוב.

אדם שמסופק אם שאל גשמים בתפילתו - עד ל' יום (ז' כסלו) חוזר משום שאנו תולים שאמר כפי שרגיל, לאחר מכן אנו מניחים שהרגיל לשונו לשאול גשמים. לחלופין, ניתן להרגיל לשונו על ידי מה שישנן צ' פעמים את נוסח הברכה (בלא הזכרת שם שמיים) וישאל בתוכה גשמים, ואזי גם אם מסופק אינו צריך לחזור ולשאול.

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שׁו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | כלי שיש מסננת בפתחו כדי שעלי התה לא ייצאו יש בזה איסור בורר?

תשובה | רק אם לא נימנע מלשתות את התה גם אם ייצאו מעט עלים אז יש להתיר, אחרת זו ברירה בכלי (בא"ח בשלח, כה"ח סי' שיט ס"ק קיג, מנח"י ח"ז סי' כז, אול"צ ח"א סי' כז, שבה"ל ח"א סי' פד, יחו"ד ח"ב סי' נא). נכון שמרן החזו"א (סכי"ג) מתיר וכך העיד הסטייפלר שנהג מרן, אבל כאמור זה התנאי להיתרו.

שאלה | האם בשעת הפרשת חלה צריך לנתק את החלה מהעיסה כשמברכים?

תשובה | כן, כדי שלא תיפול חתיכה פנימה תוך כדי ההפרשה, אבל צריך להיזהר שהיד תהיה מעל הכלי כדי שיהא נחשב כן המוקף.

שאלה | האם יש איזה עניין להרוג עכביש בערב שבת? האם יש בשבת איסור תולש בהורדת קורי עכביש?

תשובה | המג"א (ריש סי' רסב) והמ"ב (סי' רנ) הביאו עניין זה של הורדת קורי העכביש בערב שבת קודש. מקור הדין בספר הקדוש ראשית חכמה (תוצאות חיים אות ז), השלה הקדוש (מס' שבת), אור צדיקים (סי' כח) וכף החיים (רנ סק"י). העכביש מרמז על קליפה שנקראת 'שממית' ששייכת לעשו, ויש לעכביש ז' רגליים כנגד ז' עממין. ועניין זה מרומז במשלי (ל כח) "שממית בידיים תתפש" - ראשי תבות 'שבת'. ואפילו הזהירו להוריד את הקורים לפני שעה חמישית, שאז מתחילה כבר הארת השבת.

לגבי הורדת הקורים בשבת קודש אין בזה איסור תולש, כי אין הקורים נחשב למחוברים, ואם יש צורך מותר להורידם אפילו ביד, כי הם כעין גרף של רעי (שש"כ פכ"ג הע' לד בשם הגרש"ז). נכון שבעל הכה"ח (שכח ס"ק רע) מחמיר בדבר, אבל זה תימה גדול כמו שהעיר עליו הגרש"ז, ולכן אם הדבר מוצדק ניתן להוריד אפילו בידיים.

שאלה | הרב דיבר על הכנות לשבת קודש, האם יש עניין ומקור לאכילת תפוחים בשבת?

המשך תשובה בעמוד הבא

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

תשובה |

כך מופיע ממרן החידושי הרי"מ מגור (הובאו דבריו בס' חמדת צבי פ' ויקרא) בשם המגיד מקוזניץ זי"ע, שסעודת ליל שבת נקרא על ידי האריז"ל "חקל תפוחין קדישין", ומי שאוכל תפוח בליל שבת מובטח לו שלא תחסר לו פרנסתו כל אותו השבוע. וגדול שבאחרונים התרומות הדשן (בלקט יושר מתלמידו עמ' 66) כותב שלא לשנות מהמאכלים הנהוגים בכל עדה ועדה כי יש בהם כוונות וסודות. הסטייפלר זי"ע (אורחות רבנו ח"א עמ' ק) היה ממש מוסר את נפשו שתמיד יהיו על שולחנו את כל מאכלי השבת שהיה רגיל בהם.